

părțile rulante din cauciuc se pot distinge trei zone consecutive:

1. zona de frînare, cu roțile blocate, în care lipsește imprimarea desenului benzii de rulare;

2. zona intermediară, în care se observă, destul de slab și neclar, desenul cauciucului creat atunci când roțile se rotesc doar parțial, pentru că frînele nu au intrat sau nu au ieșit complet din acțiune;

3. zona de frînare cu rostogolire, în limitele căreia este imprimat relativ clar desenul anvelopei.

Fixarea rezultatelor cercetării se realizează prin descriere în procesul-verbal, fotografiere, schițe, înregistrări video etc.

Examinarea corpului victimei, a leziunilor acestuia se realizează de către medicul-legist.

Fotografierea urmelor mijloacelor de transport este, în ordine, al doilea procedeu de fixare. Ca și descrierea, fotografierea se realizează tot în două faze. În prima fază se fac fotografiile obiectelor principale, adică în imagine se includ urmele pe locurile în care se află, precum și raporturile dintre ele. A doua fază de fotografiere privește fixarea urmelor descoperite în toate detaliile lor. Din traseul urmelor lăsate de roți se alege un segment ori două cu mai multe detalii, iar când urma este redusă în dimensiuni, cum ar fi cele de tamponare, de picioare sau de copite, se fotografiază în întregime.

Recenzent:

Gheorghe ALECU,
conferențiar universitar,
doctor în drept

Referințe bibliografice

1. Gh. Alecu. *Criminalistică*. Ediția a II-a. Constanța: Ed. Ex Ponto, 2009.
2. S. A. Golunski. *Criminalistica*. București: Ed. Științifică, 1961.
3. V. Lăpăduși, Gh. Popa. *Investigarea criminalistică a locului faptei*. București: Ed. Luceafărul, 2005.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE ALE SUVERANITĂȚII PUTERII DE STAT

Ion JECEV,
doctorand

SUMMARY

The article analyzes the theories concerning the foundation and the legitimacy of the sovereignty: the theocratic theory and the democratic theory. In order to examine the sovereignty as a state power quality there was realized the analysis of three theoretical problems and namely: the historical evolution of the concept of sovereignty, the explanation of the meanings of popular sovereignty, national sovereignty and state sovereignty and the establishing of the sovereignty holder.

REZUMAT

În articol se examinează teoriile privitor la fundamentarea și legitimitatea suveranității: teoria teocratică și teoria democratică. Pentru cercetarea suveranității ca o calitate a puterii de stat, a fost efectuată analiza a trei probleme teoretice, și anume: evoluția istorică a conceptului de suveranitate, explicarea accepțiunilor de *suveranitate populară*, *suveranitate națională* și *suveranitate de stat* și stabilirea titularului suveranității.

Statul este obișnuit să dețină monopolul „constrîngerii organizate”, deoarece este de datoria lui elaborarea și promovarea regulilor de drept și asigurarea respectării lor, fie prin convingere, fie prin forța de constrîngere, atunci când aceasta este necesară. O atare prerogativă este oficial organizată atît pe plan intern (poliția, justiția), cît și pe plan extern (armata), ceea ce este o condiție a supremației și independenței naționale sau a suveranității.

Putem fi de acord cu ideea că suveranitatea ca o calitate a statului a apărut odată cu apariția acestuia [1], dar ideile și concepțiile despre suveranitate apar mult mai tîrziu, ele fiind situate spre sfîrșitul Evului Mediu [2]. Astfel, în Evul Mediu prin „superanus” se determina poziția deosebită a monarhului plasat în fruntea ierarhiei feudale [3].

În legătură cu fundamentarea și legitimitatea suveranității, de-a lungul secolelor s-au confruntat două teorii principale: *teoria teocratică* și *teoria democratică* [4],

fiecare susținînd un alt deținător al suveranității [5].

Teoria teocratică a suveranității are la bază un fragment din Epistola Sfîntului Apostol Pavel către Romani: „Non e potestas nisi a Deo”. Transpusă în domeniul științei și practicii politice, această formulă ilustrează că nici un om, fie el și principe, nu poate pretinde că deține puterea absolută asupra altora, deoarece numai Dumnezeu, Creatorul lumii, deține întreașa putere.

Cristalizate în expresia „Omnis potestas a Deo” („Orice putere este de la Dumnezeu”), concepțiile teoretice îmbracă două forme.

O formă a concepției teocratice este, *teoria dreptului divin supranatural*, încetățenită în special în Franța în secolele XVI și XVII. Ea poate fi rezumată la ideea că Divinitatea care a creat autoritatea politică, considerată ca putere supremă, investește în același timp cu exercițiul ei una sau mai multe persoane. Dacă suveranul are dreptul de a comanda supușilor săi, aceasta se datorează numai

faptului că voința divină desemnează o anumită persoană sau dinastie să exercite acest drept.

O altă variantă a concepției teocratice este *teoria dreptului divin providențial*. Potrivit acestei teorii, puterea (suveranitatea) izvorăște din Divinitate, dar deținătorul puterii temporare nu este desemnat de Dumnezeu, ci prin voința oamenilor. „Omnis potestas a Deo – afirma Toma D’Aquino – per populum” [6]. Voința oamenilor, ca și evenimentele sociale, inclusiv cele politice sînt însă dirijate de Divinitate în mod providențial. Tot astfel Divinitatea fundamentează și orientează activitatea de guvernare. Cu alte cuvinte, învestirea unei persoane cu atributele autorității supreme în stat este, în ultimă instanță, tot o expresie a voinței divine. Această concepție aparține Bisericii creștine și este atribuită Sf. Ioan Hrisostom, care în secolul al IV-lea e.n., interpretînd formula rostită de Sf. Pavel – „Non e potestas nisi a Deo” –, afirma că „nu există putere care să nu vină de la Dumnezeu” [7].

Este general acceptat că primul care a clarificat conceptul de suveranitate a fost Jean Bodin (1530-1595) în lucrarea „Les six livres de la République” (1576), care, considerînd suveranitatea de origine divină, a definit-o ca putere supremă absolută a statului, inalienabilă, constantă, imprescriptibilă și indivizibilă [8]. Bodin însă fundamentează suveranitatea poporului independent de a monarhului. Monarhul exercită puterea în nume propriu, dar ca rezultat al împuternicirii date de popor, conform unor norme ce obiectivează voința lui Dumnezeu.

După Revoluția Franceză din 1789, teoriile teocratice privind suveranitatea („monarhia de drept divin” și „monarhia de drept divin

providențial”) sînt definitiv înlăturate și înlocuite cu concepția suveranității naționale.

Teoriile democratice în legătură cu suveranitatea sînt suveranitatea populară și suveranitatea națională [9]. Termenul de *suveranitate* este însoțit de diverși determinanți care îi precizează conținutul în funcție de contextul în care este utilizat. Se vorbește astfel despre *suveranitatea populară*, *suveranitatea națională* și *suveranitatea de stat*, pentru a desemna realități care, în mod ideatic, se pot confunda, dar care în fapt fac trimitere la justificări teoretice distincte ale puterii de stat.

Pentru examinarea suveranității ca o calitate a puterii de stat, este necesară analiza a cel puțin trei probleme teoretice, și anume: evoluția istorică a conceptului de suveranitate, explicarea accepțiunilor de suveranitate populară, suveranitatea națională și suveranitatea de stat și stabilirea titlului suveranității [10]. Conceptul de suveranitate populară este atribuit ilustrului autor francez Jean-Jacques Rousseau, în opinia căruia poporul reprezintă totalitatea indivizilor care locuiesc pe un anumit teritoriu, fiecare dintre ei stăpînind o cotă-parte egală din suveranitate. În concepția lui Rousseau, suveranitatea poporului este rezultatul sumei aritmetice a cotelor-părți de suveranitate, astfel încît poporul devine titular al puterii prin acordul de voință al fiecărui individ, exprimat în cadrul unui pact social. Deținerea de către acesta a unei cote părți din suveranitate (putere) face posibilă, din punct de vedere teoretic, exercitarea nemijlocită a suveranității de către fiecare cetățean (democrația directă sau nemijlocită), întrucît voința colectivă nu poate fi reprezentată fără a se anula în-

săși esența suveranității, constînd din însumarea voințelor particulare. Cum fiecare cetățean deține o cotă-parte delimitată de suveranitate, el este îndreptățit să participe direct la guvernare, nefiind nevoie să fie reprezentat [11].

Conducerea trebuie deci exercitată de cetățeni, de ei înșiși. Nu există reprezentare a voinței populare. Dar este nevoie neapărat de o conducere. Avînd în vedere că suveranitatea este inalienabilă, conducătorii nu sînt reprezentanții suveranului (adică ai poporului); ei apar doar ca un organ de executare a voinței generale. În aceste condiții, suveranitatea nu se poate manifesta decît prin voința celor care o dețin. Reprezentanții acestora exercită o funcție socială, punînd în aplicare voința imperativă a poporului, și sînt responsabili pentru respectarea acesteia [12].

Suveranitatea, atribuită aritmetic poporului, este exercitarea prin organisme mandatate de popor cu atribuții de guvernare [13]. Acestea reprezintă poporul și exprimă voința lui generală sau a celei mai mari părți a acesteia. Apare deci ideea democrației reprezentative, respinsă initial de Rousseau [14].

Faptul că suveranitatea aparține poporului, privit ca totalitatea cetățenilor care dețin cote-părți egale ale acesteia și reprezentanții acestora dețin un mandat imperativ, are o serie de consecințe:

a) mandatul nu exprimă propria voință, ci voința celor care l-au mandatat (corpul electoral dintr-o circumscripție);

b) conduita reprezentantului în adunarea deputaților nu poate fi alta decît aceea care i-a fost prescrisă expres de către mandanți;

c) deputatul trebuie să raporteze periodic alegătorilor săi asupra modului în care își exercită mandatul;

d) aceștia, de altfel, ca orice mandant, îi pot retrace oricând mandatul pe motiv că mandatarul nu a respectat prescripțiile date sau pentru că le-a depășit;

e) titularul suveranității, poporul, poate, pe calea unui referendum, să modifice sau să anuleze orice decizie a adunării reprezentative, dacă aceasta nu corespunde voinței sale [15].

S-ar părea, la prima vedere, că aceste consecințe nu pot influența negativ procesul de exercitare a suveranității. O analiză mai profundă evidențiază însă cel puțin două neajunsuri considerabile: imposibilitatea deputatului de a reprezenta interesele generale, el fiind constrâns să acționeze în limitele intereselor unei anumite circumscripții electorale; îngrădirea libertății de acțiune a deputatului, el fiind cu totul subordonat voinței celor ce l-au ales – a alegătorilor săi [16].

Rousseau era însă și el conștient de imposibilitatea și absurditatea punerii în practică a unei asemenea idei, deoarece poporul este dominat de egoism, patimi, interese contradictorii și discordie și, ca atare, este incapabil să se autoguverneze. „Dacă ar exista un popor de zei, el s-ar guverna democratic. Un guvern atât de perfect nu se potrivește oamenilor”, afirmă Rousseau [17].

Concepția suveranității populare și-a găsit o anumită exprimare în Constituția Franței din 23 iunie 1793, potrivit căreia puterea emană de la popor. Art. 25 din Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului, ce formează *Preambulul* Constituției, proclamă că: „Suveranitatea rezidă în popor: ea este unică și indivizibilă, imprescriptibilă și inalienabilă”, iar în art. 7 din Constituție se precizează că „poporul suveran con-

stituie universalitatea cetățenilor francezi”. Practic însă teoria suveranității populare nu s-a aplicat niciodată în Franța [18].

Suveranitatea poporului reprezintă deci dreptul poporului de a decide asupra destinului său, de a stabili linia politică a statului și alcătuirea organelor lui, precum și de a controla activitatea acestora [19].

Actualmente, suveranitatea poporului este recunoscută în dreptul internațional ca fiind „un concept al dreptului internațional public, care evocă dreptul unui popor de a-și constitui un stat național” [20].

Autorii ruși considerau că suveranitatea unică a poporului se manifestă și se asigură nu numai nemijlocit de însuși poporul, dar și prin suveranitățile naționale și de stat, care constituie forme diferite ale aceleiași esențe sociale [21].

Teoria suveranității naționale a fost susținută în Franța revoluționară de abatele Sieyès, membru al Adunării Constituționale din 1789-1791, și are la bază aceeași idee că suveranitatea rezidă în popor. Spre deosebire însă de Rousseau, abatele Sieyès concepe poporul ca un corp abstract, „în care se topesc voințele individuale, devenind astfel națiune”. Dacă în concepția lui Rousseau poporul nu constituia o entitate distinctă de indivizi care îl alcătuiau, în concepția lui Sieyès națiunea este distinctă de indivizii care o alcătuiesc și are o voință proprie, a cărei expresie este legea adoptată de reprezentanții săi [22].

Titularul suveranității este națiunea care apare astfel ca o alternativă a instituției monarhiei. În această concepție, individului (cetățeanului) nu îi revine nici un fragment de suveranitate, deoarece aceasta este indivizibilă și nu poate fi parcelată în cote-părți egale.

Sieyès păstra ideea imposibilității poporului de a se guverna, dar,

în opinia sa, reprezentanții națiunii sînt agenții acesteia. Parlamentarii dobîndesc prin votul alegătorilor un mandat reprezentativ, care nu poate fi revocat de aceștia [23].

Deci, această idee duce la o serie de consecințe, cum ar fi:

a) reprezentanța națională în întregul ei devine mandanta națiunii, întrucît suveranitatea este una, indivizibilă și inalienabilă.

b) deciziile reprezentanței nu trebuie ratificate de națiune;

c) deputații, ca reprezentanți ai întregii națiuni, nu pot fi revocați de alegătorii lor nici nu au obligația de a da socoteală în fața acestora;

d) deputatul nu are nevoie de instrucțiuni din partea corpului electoral, el procedînd după intima lui convingere;

e) demisia în alb a deputatului este nulă, chiar dacă ea a fost dată ca garanție a bunei sale credințe în exercitarea mandatului.

Ca și suveranitatea poporului, suveranitatea națională are unele implicații negative, printre care:

1. excluderea oricărei subordonări juridice organizate a deputaților față de alegători;

2. posibilitatea deputatului de a aluneca spre arbitrar și voluntarism;

3. transformarea corpului electoral doar într-un instrument de desemnare a deputatului, și nu în unul de voință;

4. transformarea adunării reprezentative în depozitară exclusivă a suveranității naționale, avînd omnipotența de a decide în numele națiunii, interpret infailibil al voinței generale;

5. înlocuirea voinței generale cu voința partidului sau a formațiunii cărei deputatul îi aparține și se conformează în principiu [24].

În statele contemporane, transpunerea la nivel constituțional a principiului suveranității a pus problema opțiunii pentru una dintre

cele două teorii democratice asupra suveranității. Teoria care s-a impus a fost teoria suveranității naționale, chiar dacă unele constituții au folosit termenul de *popor*:

Art. 3 din Declarația Franceză a Drepturilor Omului și Cetățeanului a stipulat că principiul oricărei suveranități rezidă numai în națiune; nici un organism, nici un individ nu poate exercita vreo autoritate care să nu emane de la națiune. Punând în aplicare acest principiu, Constituția din 1791 a Franței prevedea că „suveranitatea aparține națiunii; nici un segment din popor, nici un individ nu-și pot atribui exercitarea ei” [25]. În ceea ce privește exercitarea propriu-zisă a suveranității de către națiune, s-a admis principiul reprezentării acesteia prin cei aleși de către alegători.

Actuala Constituție a Franței, deși stipulează principiul reprezentării, a făcut un compromis în favoarea teoriei suveranității populare, susținute de Constituția din 1946 [26].

Constituția Spaniei stipulează că purtătorul suveranității naționale este poporul special, izvorul puterii de stat [27].

Constituția Luxemburgului precizează că suveranitatea aparține națiunii [28].

La etapa contemporană, o dificultate mai mare prezintă încercarea de a defini suveranitatea națională, care de fapt poate fi interpretată sub două aspecte.

1. Din punct de vedere general, cetățenesc suveranitatea națională este identificată cu suveranitatea de stat și suveranitatea poporului, iar națiunea este privită ca o noțiune care cuprinde toți cetățenii statului, indiferent de apartenența lor etnică, și care în acest context evoluează în calitate de concetățeni ai națiunii indigene. În această ordine de idei, suveranitatea na-

țională este considerată „o noțiune politico-juridică, care evocă esența politică a fenomenului statal, faptul că puterea aparține națiunii, ce reprezintă elementul personal al statului (...)” [29].

S-au exprimat opinii precum că anume o atare interpretare a conceptului de națiune este acceptată de actele normative internaționale (Statutul ONU, Declarația despre principiile dreptului internațional, Actul Final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa ș.a.) [30], deși acest punct de vedere are și mulți adversari.

2. Alt aspect al interpretării noțiunii de suveranitate națională reprezintă abordarea etnică a subiectului, oferirea posibilității de autodeterminare a etnosului, inclusiv a dreptului de a-și alege forma de organizare politică și a structurii de stat [31]. Suveranitatea națională înseamnă dreptul națiunii la autodeterminare, pînă la separarea și formarea statului independent [32]. În statele multinaționale, formate pe calea unirii benevole a națiunilor, suveranitatea exercitată de acest stat compus, în mod firesc, nu poate fi suveranitatea unei singure națiuni [33]. Suveranitatea națională în condițiile statului multinațional atribuie suveranității poporului o calitate nouă – forma național-internațională de exprimare a esenței sale. Dacă suveranitatea națiunii presupune dreptul ei caracteristic la existența sa independentă, atunci suveranitatea națională este realizarea acestui drept în formele juridico-statale concrete ale vieții politice, ce asigură libera ei dezvoltare ca națiune [34].

Din același punct de vedere, etnic, se interpretează și legislația națională, și actele normative internaționale menționate. În majoritatea cazurilor, o atare abordare este

specifică statelor care nu dispun de societăți civile bine conturate.

În general, această manieră de concepere a suveranității naționale poate fi examinată ca fiind prima, din punct de vedere istoric, încercare de interpretare a naturii puterii supreme, deoarece înțelegerea etnică a suveranității naționale s-a bucurat de cel mai înalt grad de eficacitate în perioada premergătoare apariției statelor naționale, în timpurile în care puterea supremă era în realitate un substrat al autoconștiinței etnice a indivizilor, iar comunitățile naționale puteau fi apreciate ca sisteme destul de autonome.

Astăzi însă, în epoca reevaluării valorilor etatice și etnice, speranța în experiența din trecut a organizării sociale nu poate fi pe deplin justificată. Din acest punct de vedere, sîntem solidari cu savantul român Antonie Iorgovan, care apreciază încercările de a desemna dreptul națiunilor la autodeterminare prin expresia „suveranitate națională” ca fiind o „licență poetică”, „făcînd abstracție de conotațiile ideologice și politice, pentru că despre o națiune nu putem vorbi decît în cadrul unui stat, indiferent la care teză de fundamentare a conceptului de națiune ne oprim” [35].

Spre sfîrșitul sec. al XX-lea, în sfera relațiilor ce țin de structura de stat, mai ales în relațiile specifice federalismului, au avut loc transformări substanțiale, care au afectat viața publică a multor state. Autorul V.E. Gurkin consideră principiul național de constituire a unor state cauză a numeroaselor conflicte interetnice (adică principiul național generează separatismul odată cu dezvoltarea etniilor înapoiate) [36], teză ce nu poate fi preluată nici total, nici în special în ceea ce privește termenul de „etnii înapoiate”. În cazul dat avem de-a

face cu un reziduu al șovinismului imperial, cînd toate manifestările naționale, altele decît cele ruse, erau etichetate cu sens negativ. Principiul național a jucat un rol progresiv în constituirea statelor contemporane, de asemenea atunci cînd a fost opus politicii imperiale și coloniale. Este adevărat că actualmente, avînd în vedere necesitatea stabilității hotarelor statelor, se pune problema dezvoltării și protecției identității naționale prin alte mijloace decît separarea și formarea de state naționale.

Situația internațională contemporană din domeniul protecției drepturilor omului, popoarelor și principiilor fundamentale ale dreptului internațional este de așa natură, încît normalizarea situațiilor legate de realizarea de către națiuni a suveranității lor sau, cel puțin, evitarea unor conflicte noi, de genul celui iugoslav, este imposibilă. Imposibilă doar dacă nu vor fi modificați „vectorii” dreptului internațional, dacă nu vor fi corectate viziunile asupra problemei coraportului dintre drepturile omului și drepturile popoarelor, asupra problemei realizării de către ele a „suveranității” lor.

Totodată, trebuie să menționăm că în cazul în care suveranitatea națională, fundamentată anume pe dreptul națiunii (nu al indivizilor sau al statului) la autodeterminare, este o instituție politică atît de periculoasă, atunci nici nu este nevoie ca aceasta să fie aplicată [37].

După cel de-al Doilea Război Mondial, în practica constituțională a statelor europene accentul s-a pus mai mult pe categoria de *popor* decît pe cea de *națiune*. Ca atare, statele în cauză care și-au adoptat constituții noi au proclamat solemn că suveranitatea aparține sau rezidă în popor [38].

Fostele state socialiste au proclamat – în spiritul ideologiei oficiale a partidelor comuniste – că puterea politică rezidă în popor și că reprezentanții acestuia exprimă voința sa generală. În realitate, puterea poporului a fost lipsită de orice eficiență, iar guvernării au condus potrivit principiilor absolutismului monarhic [39].

După înlăturarea sistemelor totalitare în Răsăritul și Centrul Europei, principiul suveranității poporului a căpătat o revigorare deosebită, iar fostele state socialiste au proclamat solemn că suveranitatea rezidă în popor, iar aceasta o exercită prin reprezentanții aleși sau prin referendum [40].

În unele constituții, cum ar fi, de exemplu, cele ale Franței, Spaniei, României, Republicii Moldova se folosește o expresie ambiguă: „Suveranitatea națională aparține poporului”. Aceasta nu înseamnă însă că principiul reprezentării ar fi înlăturat sau apropiat și că mandatul aleșilor poporului ar fi imperativ. Formula respectivă ar putea consta în admiterea, alături de democrația reprezentativă (care are la bază teoria suveranității naționale) a democrației semi-directe (care rezidă în teoria suveranității populare). Într-adevăr, după al Doilea Război Mondial și îndeosebi în ultimele decenii, accentul se pune tot mai mult pe inițiativele populare în materia legislativă (inițiativa legislativă a cetățenilor) [41] și pe consultarea directă a cetățenilor în legătură cu problemele fundamentale ale politicii statale [42].

Sînt evidente, credem noi, atît deosebirea, cît și legătura dintre suveranitatea de stat, pe de o parte, și suveranitatea poporului sau cea națională, pe de altă parte. Să observăm că numai suveranitatea

de stat este o caracteristică generală a puterii de stat. Realitatea că deseori aceste trei noțiuni se regăsesc înmănunchiate într-una singură, atotcuprinzătoare, nu ne poate duce la ideea negării existenței a trei noțiuni distincte. Ar însemna să negăm existența unor noțiuni de largă circulație și rezonanță politică și, practic, să simplificăm nejustificat explicațiile despre suveranitate [43].

Suveranitatea este obiect de studiu nu numai pentru *Teoria generală a dreptului*, dar și pentru științele juridice de ramură, cum ar fi dreptul constituțional și dreptul internațional [44]. Odată făcute aceste aprecieri, urmează a observa că în obiectul de cercetare al teoriei generale a dreptului și a științei dreptului constituțional intră suveranitatea de stat ca una dintre trăsăturile generale ale puterii, ale statului [45], acestea cercetează suveranitatea puterii publice în manifestarea ei internă, iar dreptul internațional – manifestarea ei pe plan extern, în raporturile dintre state [46].

Începînd cu sec. al XVII-lea (mai ales cu încheierea Păcii de la Westfalia) și pînă în prezent, suveranitatea a devenit o problemă care suscită diverse dezbateri științifice. După cum s-a exprimat profesorul Antonie Iorgovan, „(...) nu există sesiune științifică internațională la care ea să nu se ridice” [47]. Și în Republica Moldova, în 2006 a avut loc o conferință internațională cu genericul „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice”, materialele căreia s-au publicat în 2007.

Privită atît ca fenomen, cît și ca termen, suveranitatea continuă să rămînă o categorie în jurul căreia apar polemici aprinse.

Trebuie să amintim teoriile ni-

hilibiste (monismul, solidarismul, mondialismul), potrivit căroră ideea de suveranitate este desuetă și ca atare trebuie abandonată sau înlocuită cu altceva.

Este cunoscută concepția solidaristă, potrivit căreia „suveranitatea ca principiu absolut nu se poate aplica decât societății internaționale globale” [48].

Teoria competenței, ca o variantă a concepțiilor nihiliste susține că suveranitatea este numai o ipoteză, că o ordine juridică este supremă, această ordine fiind conferită tocmai de organizarea unui sistem juridic superior. Potrivit acestei teorii, suma atribuțiilor determinate de dreptul internațional ar constitui competența autorității statale [49].

Tratarea suveranității potrivit teoriilor reformatoare înseamnă „adaptarea” conținutului și limitelor de manifestare ale acesteia. Se vorbește tot mai mult despre o necesitate de limitare a suveranității, o relativizare a conceptului, propunându-se o clasificare în suveranitate „reziduală” și „efectivă”. Se argumentează „relativizarea” suveranității prin pretinsa contradicție dintre suveranitate și independență, în condițiile dezvoltării societății postindustriale și a tendințelor de depășire a frontierelor în cooperarea internațională.

Se propune ca suveranitatea „reziduală” să aibă ca atribut permanența ei, pe când suveranitatea „efectivă” să fie variabilă. Cu alte cuvinte, trebuie să se facă distincție între suveranitatea propriu-zisă și modul concret de exercitare a ei, acceptându-se o limitare a manifestării suveranității [50]. Cu atât mai mult, cu cât „utilizarea necritică a ideii de suveranitate a propagat confuzii similare atât în teoria dreptului intern, cât și în cea a dreptului

internațional” [51], ce ridică tot mai frecvent această întrebare.

Avînd în vedere caracterul indivizibil al suveranității și în legătură cu evenimentele istorice concrete, printre care și suveranitatea statelor-membre ale Uniunii Europene, s-a pus problema incompatibilității, văzută în cedarea suveranității sau a suveranității limitate. Statele-membre ale Uniunii Europene au obligația să se conformeze dreptului comunitar tocmai în virtutea propriei suveranități, pentru că, făcînd uz de suveranitate, au adoptat decizia de a adera la Uniunea Europeană.

De aceeași părere sînt și alți autori care, considerînd că nu există contradicție între suveranitatea statelor și atribuțiile Comunităților și ale Uniunii Europene, au subliniat că este vorba nu de suveranitate limitată, ci de competențe, fascicule de competențe. Doctrina înclină mai mult spre evitarea subiectului suveranității limitate în favoarea teoriei competențelor, atribuțiilor care se încredințează Uniunii Europene de statele-membre. Deci, Uniunii Europene i se atribuie de către statele-membre competențe, fără ca suveranitatea acestora să fie afectată [52].

În doctrină s-a pus totuși și problema de a ști dacă suveranitatea poate fi considerată drept o condiție prealabilă, necesară pentru însăși existența statului sau ea reprezintă doar o consecință a apariției puterii instituționalizate sub forma statală. Distincția are importanță practică, dacă o privim prin prisma efectelor pe care le produce cu privire la fenomenul puterii de stat. În măsura în care considerăm suveranitatea drept o condiție prealabilă, necesară pentru însăși existența statului, suveranitatea națională este suficientă

pentru a justifica autodeterminarea popoarelor, ca și războaiele juste purtate în acest scop, iar suveranitatea poporului, înțeleasă ca suveranitate de stat, justifică dreptul și legitimează puterea. Dacă, în schimb, considerăm suveranitatea de stat drept o consecință a puterii instituționalizate, materializată sub forma competențelor organelor statului, ea ar putea fi destul de mult limitată. Considerată ca noțiune juridică, suveranitatea de stat duce la o polemică fundamentală între susținătorii existenței unei ordini juridice situate deasupra statului (doctrinile ius naturaliste), care ar fundamenta și justifica însuși statul, și cei care susțin că statul, ca ordine juridică, nu poate să decurgă decât din suveranitate (doctrină normativistă) [53].

Analizînd problemele determinării conceptului și conținutului suveranității de stat la etapa contemporană, nu putem să nu observăm că multe dintre ele apar fie în virtutea abordării unilaterale (juridico-formale) a acestui fenomen, fie din cauza confundării conceptului și conținutului suveranității, ca semn esențial al statului, cu calitatea corespunzătoare a puterii de stat [54].

Astfel, N.A. Ușakov a afirmat că „suveranitatea aparține nu puterii de stat, ci statului”, ceea ce „se manifestă în activitatea puterii de stat care personifică (întruchipează) statul” [55]. O asemenea opinie, respinsă de altfel de majoritatea doctrinei ruse, pleacă de la insuficiența de clarificare a raportului dintre stat și puterea de stat, premisă necesară oricărei analize temeinice a noțiunii de suveranitate. Nu statul se realizează prin puterea de stat diferită, în concepția lui N.A. Ușakov, „ca un sistem ramificat de organe care îndepli-

nesc funcțiile interne și externe ale statului”, că statul este organizația puterii publice. Puterea de stat are, prin chiar esența sa, însușirea inerentă, organică de a fi suverană. Întrucât puterea de stat este suverană, statul apare ca o organizare a puterii politice, avînd sub toate aspectele și în toate manifestările sale caracter suveran. Suveranitatea se manifestă, prin urmare, ca atribut fundamental al statului tocmai prin aceea că reprezintă, înainte de toate, o însușire esențială a puterii de stat, consideră Gheorghe Moca [56]. Precizăm aici că suveranitatea nu este o simplă însușire, ci o calitate a puterii de stat.

În acest sens, unii autori, indicînd unitatea „puterea de stat – stat”, menționează că suntem în drept, supunînd analizei științifice esența suveranității și mecanismul său de realizare, să subliniem apartenența primară și nemijlocită a suveranității puterii de stat. Prin aceasta noi recunoaștem că suveranitatea exprimă trăsăturile (însușirile) anume a puterii de stat (care este „esență de nivelul întâi”) și după aceea trăsăturile (însușirile) statului („esență de nivelul doi”) [57].

Precizînd că suveranitatea este o calitate generală a puterii de stat, vom observa că nu se poate vorbi de un titular al suveranității decît în măsura în care am pune semnul egalității între puterea de stat și suveranitate [58]. Constatăm că numai uneori se pune semnul egalității între puterea de stat și suveranitate [59]. De aceea vorbim de deținătorul puterii statale, putere care este suverană. Raportat la evoluția istorică a conceptului de suveranitate, dacă pentru Jean Bodin titularul suveranității este monarhul, începînd cu Rousseau secularizarea puterii de stat duce

la ideea că titularul puterii de stat suverane este poporul [60].

Menționăm, totodată, că suveranitatea de stat este privită ca o derivată a suveranității poporului, ambele noțiuni fiind interdependente [61]. Este imposibilă realizarea integrală a suveranității poporului fără existența statului, situație enunțată de Hegel [62]. În același timp, nu trebuie să negăm și un fenomen invers: este imposibilă prosperitatea unui stat democratic și de drept care nu recunoaște, într-un fel sau altul, suveranitatea poporului său (anume a întregului popor, și nu a unei anumite categorii, clase sau pături sociale) [63]. În așa mod, poporul împuternicește propriul stat cu dreptul de a înfăptui suveranitatea. Întruchipînd în sine puterea poporului, suveranitatea lui, statul însuși devine suveran, adică propria sa putere de stat dispune de toate însușirile puterii suverane [64]. Autoritatea care se manifestă asupra indivizilor este îndeplinită de către stat prin puterea publică, aceasta avîndu-și sursa în suveranitate.

Astfel, suveranitatea puterii de stat reprezintă în sine suveranitatea statului ca formă juridico-statală de înfăptuire a suveranității poporului, în virtutea căreia puterea de stat are așa trăsături/însușiri esențiale ca supremația și independența.

Referințe bibliografice

1. Gheorghe Moca. *Suveranitatea de stat și dreptul internațional contemporan*. București, 1970, p. 11.
2. A. Arseni. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. II. Chișinău, 1997, p. 112.
3. Ion Guceac. *Curs elementar de*

drept constituțional. Vol. I. Chișinău, 2001, p. 81.

4. Igor Bantuș. *Noțiuni generale privind suveranitatea națională*. În: *Revista Națională de Drept*, nr. 2, 2002.

5. Victor Pușcaș. *Conceptul și conținutul suveranității*. Conferința internațională „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice”. Chișinău, 22-23 septembrie, p. 4.

6. Charles Debasch, Jacques Bourdon, Jean-Marie Pontier, Jean-Claude Pricci. *Droit constitutionnel et institutions politiques*. Paris: Economica, 1983, p. 36 și G. Alexianu. *Curs de drept constituțional*. Vol. I. București: Casa școalelor, 1930, p. 79-83; Tudor Drăganu. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. 1. Tîrgu-Mureș, 1993, p. 163.

7. În cap. 13 din *Epistole către Romani*, Sf. Apostol Pavel îndeamnă: „Tot timpul să se supună înaltelor stăpîniri, căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu, iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite. Pentru aceea, cel ce se împotrivesc stăpînirii, se împotrivesc rînduiei lui Dumnezeu. Iar cei ce se împotrivesc, își vor lua osînda” (Biblia sau Sfînta Scriptură, Societatea Biblică Interconfesională din România, 1992, p. 1288).

8. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. II. București: Editura All Beck, 2004, p. 62.

9. Cristian Ionescu. *Principii fundamentale ale democrației constituționale*. București, 1997, p. 31.

10. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 62.

11. „Suveranitatea nu poate fi prezentată pentru aceeași pricină pentru care nu poate fi înstrăinată – ea consistă esențialmente în voința generală și voința generală nu se reprezintă; ea este sau ea însăși sau este altceva, cale de mijloc nu există”, J.-J. Rousseau, *Contractul social*. București: Editura Științifică, 1957, p. 222.

12. Ion Deleanu. *Drept constituțional și instituții politice contemporane*. București, 1993.

13. A se vedea și Genoveva Vrabie. *Organizarea politico-etatică a României*. Editura Virginia, 1995, p. 8.

14. „Spun deci, scrie Rousseau, că suveranitatea, nefiind decât exercitarea voinței generale, nu poate niciodată să fie înstrăinată și că suveranul, care nu este decât o ființă colectivă, nu poate fi reprezentat decât prin el însuși: puterea se poate transmite, voința însă nu”, J.-J. Rousseau, *op. cit.*, p. 114-115.

15. Ion Deleanu, *op. cit.*, București, 1993.

16. Victor Popa. *Drept parlamentar*. Chișinău, 1999.

17. Jean-Jacques Rousseau, *op. cit.*, p. 183.

18. În art. 43 din proiectul Constituției Franței din 1946 se stipula că „suveranitatea aparține poporului”. Art. 3 alin. 1 din actuala Constituție a Franței precizează că „suveranitatea națională aparține poporului, care o exercită prin reprezentanții săi și prin referendum”. Cristian Ionescu. *Principiile fundamentale ale democrației constituționale*. București, 1997, p. 33.

19. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 63.

20. Iorgovan Antonie. *Drept constituțional și instituții politice. Teorie generală*. București: Galeriile J.L. Calderon, 1994, p. 146-147.

21. Ушаков Н.А. *Суверенитет в современном международном праве*. Москва: ИМО, 1963, с. 4; Судницын Ю.Г. *Теоретические проблемы национального суверенитета и государства всей мировой социалистической системы*. Свердловск, 1967, с. 6-7.

22. A se vedea Genoveva Vrabie. *Organizarea politico-etatică a României*. Editura Virginia, 1995, p. 10.

23. Cristian Ionescu, *op. cit.*, p. 34.

24. Ion Deleanu, *op. cit.*, 1993.

25. Prima Constituție scrisă, adoptată în Franța. A se vedea Maurice Duverger. *Constitutions et documents politiques*. Paris: PVF, 1992, p. 18 și urm.

26. Cristian Ionescu. *Principiile fundamentale ale democrației constituționale*. București, 1997, p. 45.

27. *Конституция Испании*, 1978, ст. 1 (п. 2).

28. *Конституция Великого Герцогства Люксембург*, ст. 32 (абз. 1).

29. Iorgovan Antonie, *op. cit.*, p. 146.

30. *Drepturile Omului. Principalele instrumente cu caracter general*. Chișinău: Garuda-ART, 1998.

31. Ion Guceac. *Suveranitatea națională a Republicii Moldova în perspectiva integrării europene*. Conferința internațională „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice”. Chișinău, 22-23 septembrie 2006.

32. Шевцов В.С. *Государственный суверенитет*. Москва: Наука, 1979, с. 167; Koring A. *Nation in Geschichte und Ged-Nart. Studie zur historich – materialistischen theorie der National*. Berlin, 1976, p. 137.

33. Андроник Н.С., Иванов В.М., Татар Г.В. *Государственный суверенитет Республики Молдова*. Кишинэу, 2000, с. 34.

34. Ушаков Н.А., *op. cit.*, Судницын Ю.Г. *Теоретические проблемы национального суверенитета и государства всей мировой социалистической системы*. Свердловск, 1967, с. 6-7.

35. Iorgovan Antonie, *op. cit.*, p. 146.

36. Гуркин В.Е. *Российский федерализм и международный опыт*. Журнал российского права, 1997, № 4, с. 71-81.

37. Dorina Năstase, Mihai Mătieș. *Viitorul suveranității naționale a României în perspectiva integrării europene*, studint.org.ro/N7_Rom.htm.

38. În preambulul Constituției Japoniei, adoptate în 1946, se arată că principiul suveranității poporului este un principiu universal, recunoscut ca atare de umanitate și că autoritatea guvernanților emană de la popor. Art. 1 din Constituția Italiei, promulgată la 27 decembrie 1947, statuează că suveranitatea aparține poporului, care o exercită sub formele și în limitele fixate de Constituție. Art. 20 alin. 2 din Constituția RFG, adoptată la 23

mai 1949, prevede că suveranitatea emană de la popor. Ea este exercitată de popor prin alegeri și referendumuri și prin organele speciale, investite cu putere legislativă, executivă și judecătorească. Constituția Franței conține o formulare-hibrid, care combină teoria suveranității naționale cu cea a suveranității populare. Astfel, art. 3 alin. 1 din Constituție proclamă că suveranitatea națională aparține poporului. Constituția Spaniei, adoptată în 1978, prevede, de asemenea, că „suveranitatea națională rezidă în poporul spaniol; toate puterile statului emană de la el”. Constituția Suediei, promulgată în 1974, prevede în art. 1 că „în Suedia suveranitatea suedeză este fundamentată de libertatea de opinie și pe sufragiul universal și egal. Ea se realizează printr-un regim constituțional reprezentativ și parlamentar și printr-o gestiune autonomă a colectivităților teritoriale. Suveranitatea se exercită în conformitate cu legea”. Constituția Portugaliei din 1927 proclamă în art. 112 că puterea politică aparține poporului, și se exercită în condițiile stabilite în Constituție. Art. 112 precizează chiar că „participarea directă și activă a cetățenilor la viața politică este condiția și instrumentul fundamental pentru a se ajunge la consolidarea sistemului democratic”. Vezi Cristian Ionescu, *Principii fundamentale ale democrației constituționale*, București, 1997, p. 47.

39. Art. 3 din Constituția României din 1948 a prevăzut că „în Republica Populară Română întreaga putere de stat emană de la popor și aparține poporului. Poporul își exercită puterile prin organele reprezentative, alese prin vot universal, egal, direct și secret”. Constituția a introdus și instituția mandatului imperativ, prevăzând că „reprezentanții poporului în toate organele puterii de stat sînt răspunzători în fața poporului și pot fi revocați prin voința alegătorilor, în condițiile stabilite de lege”. Constituția din 1952 a întărit dictatura proletariatului; deși nu se referă expres la aceasta. Art. 1 preciza că „Republica Populară Ro-

mână este un stat al oamenilor muncii de la orașe și sate”. Prin admiterea categoriei sociologice de „oameni ai muncii”, recunoscută de Constituție, se excludeau indirect celelalte clase și categorii sociale de la exercitarea puterii. De altfel, art. 4 din Constituție a prevăzut că „puterea aparține oamenilor muncii de la orașe și sate, care o exercită prin Marea Adunare Națională și sfaturile populare”. Constituția din 1965 a stipulat că întreaga putere aparține poporului, liber și stăpîn pe soarta sa. Potrivit art. 4 din Constituție, poporul, deținător suveran al puterii, o exercită prin Marea Adunare Națională și consiliile populare. Toate constituțiile statelor socialiste au prevăzut texte cu un conținut asemănător. Vezi Cristian Ionescu, *Principii fundamentale ale democrației constituționale*, București, 1997, p. 48.

40. Art. 2 din Constituția Slovaciei, adoptată la 3 septembrie 1992, prevede că puterea de stat aparține cetățenilor, care o exercită direct sau prin reprezentanții lor aleși. Art. 2 din Constituția Cehiei, adoptată la 16 decembrie 1992, stabilește că ... poporul este sursa întregii autorități a statului; el o exercită prin organele puterii legislative, executive și judecătorești”. Constituția României, aprobată prin referendum la 8 decembrie 1991, stabilește că „suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative și prin referendum”. Art. 2, alin. 1 din Constituția Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție. Cristian Ionescu, *op. cit.*, p. 48.

41. Inițiativa legislativă a cetățenilor este recunoscută, de exemplu, în Italia: Constituția din 1947 art. 71, alin. 2; Spania: Constituția din 1978, art. 87, alin. 3; România: Constituția din 1991, art. 73, alin. 1 și art. 146 alin. 2 (revizuirea Constituției); Republica Moldova: Constituția din 1994, art. 141.

42. A se vedea, de pildă, referendurile organizate în unele state europene privind aderarea acestora la

Tratatul Maastricht sau referendumul organizat în Polonia la 18 februarie 1996, în cadrul căruia electoratul a fost chemat să se pronunțe asupra distribuirii generale a bunurilor statului către cetățeni. Vezi: Cristian Ionescu, *op. cit.*, p. 49.

43. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, București, 2004, p. 64-65.

44. Dumitru Baltag. *Teoria generală a dreptului și statului*. Cimișlia: Editura „Tipcim”, 1996, p. 70.

45. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 65.

46. Dumitru Baltag, *op. cit.*, p. 70; V. Gamurari, N. Osmocnescu. *Suveranitatea și dreptul internațional*. Chișinău: CEP USM, 2007

47. Iorgovan Antonie, *op. cit.*, p. 146.

48. G. Sckelle. *Cours de droit international public*. Paris, 1948.

49. Ch. Rousseau. *Droit international public*. Paris: Dalloz, 1988.

50. Ion Rusu. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Lumina LEX, 2001, p. 134-135.

51. Hart H.L.A. *Conceptul de drept*. Chișinău: Combinatul poligrafic, 2004, p. 216.

52. Mădălina Virginia Antonescu. *Instituțiile Uniunii Europene în perioada post-Nisa*. Iași: Ed. Lumen, 2009, p. 644-648.

53. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 65.

54. Котов А.К. *Государственный суверенитет Республики Казахстан: политико-правовой анализ становления и проблемы национально-государственного развития*: автореф. докт. дисс., Алматы, 1994, с. 28.

55. Ушаков Н.А., *op. cit.*, с. 7.

56. Gheorghe Moca. *Suveranitatea de stat și dreptul internațional contemporan*. București, 1970, p. 14.

57. Андроник Н.С., Иванов В.М., Татар Г.В. *Государственный суверенитет Республики Молдова*. Кишинэу, 2000, с. 36-37.

58. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 65.

59. Rusu Ion, *op. cit.*, p. 132.

60. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 65.

61. Ion Guceac, *op. cit.*, p. 93.

62. Гегель Г.В. *Философия права. Сочинения*. Т. VII, с. 100.

63. Умнова, И.А. *Конституционные основы современного российского федерализма*. Москва, 1998, с. 149.

64. Хропанюк В.Н. *Теория государства и права*. Москва, 1995, с. 61.